

Molière

Ihmisvihaaja

Eli rakastunut erakko

Ihmisvihaaja / Le Misanthrope

MARI KARHUMAA

Tarina:

Alceste koettaa saada kahdenkeskeistä tuokiota Céliméne kanssa voidakseen kosia häntä. Tilaisuutta ei tarjoudu, koska muut kilpajohjat häiritsevät...

Juoni:

Poikkeaa muista Molièren näytelmistä, koska siitä puuttuu puhdasoppinen juoni.

Alceste, jaloluontoinen ja rehellinen mies rakastaa Céliméneä, nuorta, elämänhaluista leskeä, joka kuhertelee vähän jokaisen kanssa. Arsinoe katselee myös toivovin silmin Alcestea, joka ilmaisee tälle asian oikean laidan, kun Céliméne on loukannut häntä. Alceste taipuu kuitenkin anteeksiantoon, JOS Céliméne menee naimisiin hänen kanssaan ja seuraa häntä pois ihmisten parista.

Kun Céliméne ei suostu, Alceste jättää hänet. Philinte, Alcesten ystävä, ottaa Elianten vaimokseen ja saa Alcesteltakin suostu-

muksen.

Alcesten mielen oireilu punoo juonen.

Rakenne:

Alceste puhuu suunsa puhtaaksi Oronten runoista, Oronte suuttuu ja panee liikkeelle valejuttuja.

Céliméne kirjoittaa kirjeen Orontelle, jossa hän kertoo pilaillevansa typerien kosijoiden kanssa. Alceste suuttuu, mutta taipuu anteeksiantoon JOS...

Philinte ohjailee taka-alalla, eikä halua kiusata Alcestea, joka on monien pilkan aiheena.

Alceste jää yksin ja vetäytyy erakoksi.

Eliante & Philinte

Céliméne haluaa jäädä sinkuksi.

Keskeiset henkilöt:

Alceste

+kirjallisuuden ja ajattelun ystävänä

+arvostelukykyinen

+arvostaa luontoa ja totuutta

+täyttää klassismin aristokraattiset ja luonnollisuuden vaati-

mukset

+jalo ja rehellinen

+pohjimmiltaan lämmin ihmisystävä

—kammoa luonnottomuutta, epäaitoutta ja sievistelyä

—rakastaa todellisuudessa

vain itseään, maailmanparantajan rooliaan ja marttyyriuttaan

—menee totuudessaan / viisaudessaan liian pitkälle

—ei ole johdonmukainen vi-

hassaan

Philinte "kirjailijan ääni"

+elämänmyönteinen

+tervejärkinen

+luotettava

+huumorintajuinen

+ymmärtää ihmisen kaksi puol-

ta; hyvän ja pahan

—on täydellinen

Oronte, kuninkaan suojatti

+persoonallinen

—pettää ja petkuttaa

—levittää juoruja

—itsekes

—lapsellinen

—mielistelijä

Céliméne, nuori, rikas leskirou-

va

+seurallinen

+ei välttämättä aina tarkoita

pahaa tehdessään jotakin

—huikentelevainen

—pitää kosijoita pilkkanaan

—kiero

—kavala

—epärehellinen

Eliante

+myötätuntoinen

+uskollinen

+rehellinen

+totuudenmukainen

+luotettava

+suora

+vilpittön

+sovitteleva

Arsinoe, ikäneito

+peittää katkeruuden vilpittö-

mään kohteliaisuuteen ja ystä-

vytteen

—puhuu tunteistaan epäsu-

raasti

Tausta:

Molièren

* monet surut

* vaikea sairaus

* onneton avioliitto

Itki kaiken runoksi...

Molièren Ihmisvihaajan tunnemyrskyssä Alceste (Hannu Kangas) ja Oronte (Ari Piispa). Kuva Kirsti Laurinlii.

Molière – suuri nimi teatterihistoriassa

MARI KARHUMAA

Molière, alun perin **Jean-Baptiste Poquelin**, oli ranskalainen näytelmäkirjailija ja näyttelijä. Hän syntyi tammikuun 15 päivänä 1622 Pariisissa hyvinvoivaan porvariperheeseen. Perheen äiti kuoli Jean-Baptisten ollessa 10-vuotias. Perheen isä työskenteli hoviverhoilijana ja otti Jean-Baptisten oppipojakeksen tämän hyvän ja arvostetun ammatin eteenpäin siirtämiseksi. Mutta poika olikin korpelö, eikä lainkaan viihtynyt tunkkaisessa huoneessa tyhjän työn ääressä. Hän haaveili teatterista, jossa hän oli kerran käynyt mumminsa kanssa.

Jean-Baptiste laitettiin jesuiittakouluun viideksi vuodeksi. Siellä hänet syvennettiin latinan ja kreikan kieleen, teologiaan ja lakitieteeseen. Lakitieteen opinnot heijastuvat myöhemmin Molièren lukuisissa näytelmissä tarkkaan kuvattuina oikeudenkäyntikohta-

uksina.

Jean-Baptiste innostui teatterista. Hän tutustui perheteatterista kuuluisan **Béjartin** perheen tyttäreeseen **Madeleineen** ja liittyi heidän joukkoonsa. He kuitenkin perustivat uuden teatterin **L'illuste-Theâtres'n (Loistava Teatteri)** joka alkoi esiintyä Pariisissa. Jean-Baptiste joutui tässä vaiheessa vaihtamaan nimensä Molièreksi, ettei olisi toiminut suvulleen häpeällisesti. Ajan tiukan hengen mukaan ajateltiin, että teatterielämää viettävät ihmiset ovat häpeällisessä synnintyössä!

Jonkin ajan kuluttua seurue ajautui kuitenkin ahdinkoihin – teatterin rahatilanne ajoi lähes konkurssiin koko näyttelijäväen. Mutta seurue koostui niin sitkeistä aineksista, ettei se luovuttanut. Määrätietoista he marssivat kohti maaseutua. Kovasta kilpailusta huolimatta seurueesta tuli suosittu – kiitos Molièren

omaperäisten farssien ja komedioitten. Vuonna 1658 seurue palasi Pariisiin ja sai myös siellä suurta huomiota osakseen. Jopa **Ludvig XIV** saapui katsomaan ja ihastui näihin mukaansa tempaaviin näytelmiin.

Seurue alkoi rikastua ja saada yhä enemmän "vakituista" yleisöä. Molière huomattiin erittäin taitavaksi näyttelijäksi, jonka taidot ylsivät sanan ja liikkeen yhteiseen säveleen. **Ludvig VI** antoi hänelle johtamalleen seurueelle luvat esiintyä "kuninkaallisenä teatterina". Seurueen uudeksi nimeksi otettiin sen kunniaksi **Troupe de Monsieur**. Tämä suuri suosionosoitus tasaannutti vihdoin teatterin aseman ja kirjailijahengen saattoi päästä valloilleen.

Ensimmäisenä näytelmänään tällä luomiskaudella oli *Sievistelevät hupsut*. Siinä hän ivaili salongientapojen ja kielenkäytön luonnottomuutta. *Naisten koulu*

ja *Aviomiesten koulu* puhuivat taas ajan ahtaista kasvatustekniikasta. *Ihmisvihaaja* taas näyttää Molièren suunnattoman psykologian tuntemuksen – näytelmä perustuu ajan seuraelämän syvälliseen tutkimiseen ristiriitoineen kaikkineen. *Saituri* ivailee täydellisellä saituudella, *Luulosairas* tekee akateemisista lääkäreistä pilaa...Kaikki hänen näytelmänsä kuitenkin pohjautuvat jollakin tapaa hänen elämäänsä. Hän oikeastaan purki sydämensä umpisolmujen kirjoittamalla.

Kirjoitettuaan näytelmänsä *Tartuffen* hän sai kirkon vihan niskaan. Näytelmä kertoo pappien tekopyhydestä ja sekös kirkkoa suututti. Kirkko vetosi kuninkaaseen, ja kuningas langetti tuomionsa: kirkonkirous ja kuninkaan epäsuosio. Mutta itsepäin ja sisukas Molière puri huultaan ja jatkoi näyttelmissään: "Kyllä minä pärjään ilman kuninkaan apua!"

Pariisin teatterissa esitetty *Luulosairas* vuonna 1673 on painunut teatterikansan mieleen vuosisatojen takaa. Silloin itse Molière oli yskästä ja kuumeesta huolimatta näyttämöllä. Yleisö ei aavistanut mitään, että rakastettu Molière kamppaili tuskanhikiyllään ja vaikein sai esitettyä esityksen loppuun. Viimeisen vuorosan sanottuaan hän tuupertui lattialle, ja yleisö poistui koitehinsa upean näytöksen jälkeen. Seuraavana päivänä he saivat kuitenkin kuulla suru-uutisen näyttelijän kuolemasta.

Melkein tajuton Molière oli raahtu kotiinsa, jossa sattumalta oli ollut kaksi nunnaa kylässä. He alkoivat hoitaa häntä, mutta siitä huolimatta parin tunnin kuluttua hän sai verensyöksyn ja kuoli – tähti oli sammunut.

Ongelmat eivät kuitenkaan loppuneet tähän. Kirkko ei ruvennut antamaan ruumiille hautapaikkaa, koska Molière ei ollut

nauttinut viimeistä ehtoollista eikä ollut pyytänyt anteeksiantoa "kurittomasta ammatistaan". Omaisten piti vedota aina kuninkaaseen asti ennen kuin hautapaikka saatiin St. Josephin hautausmaalle. Vainaja piti kuitenkin haudata yöllä, pimeydessä.

Ranskan akatemia on onneksi antanut myöhemmin anteeksi. Se jopa kaiverrutti kiveen Molièren rintakuvan ja tekstin: "Hänen kunniastaan ei puutu mitään. Hän puuttui meidän kunniamme." Molièren komediat elävät nykyäänkin, Ranskan ulkopuolellakin! Näytelmien aiheet ovat nykyihmisten mielestä kiehtovia ja kerronta sukkela, Molière kuuluu lähes joka teatterin ohjelmistoon aina silloin tällöin. Molièren luomat henkilökuvat ovatkin hyvin moniulotteisia, että siinä riittää haastetta jokaiselle ohjaajalle. Kauan eläköön Molière!

Punkglamouria Molièren Ihmisvihaajassa

SEIJA VIIRRET

Cilla Backin ohjaama, suomentama ja lavastama **Jean Baptiste Molièren Ihmisvihaaja (Le Misanthrope)** häikäisi näyttävyydellään Oulun kaupunginteatterin suurella näyttämöllä 12.12.2001.

Täytyy heti aluksi myöntää, etten odottanut paljoakaan Ihmisvihaajalta, en ainakaan Lettuani **Otto Mannisen** tylsäkhön suomennoksen. Näytelmän ensimmäinen kohtaus nostatti heti lieviä ennakkoluuloja. "Onko tämä koko näytelmä vaan sitä, että katsotaan kun aikuiset miehet hassuissa vaatteissa vaihtelevat tuoleja keskenään? Onpa hauskaa..." Ennakkoluulot kumminkin osoittautuivat täysin vääräksi näytelmän edetessä.

Näytelmä kaappasi mukaansa lähes **Rocky Horror Picture show** maiseen absurdiin maailmaansa, jossa puvut, lavastus ja musiikki näyttelivät vähintäänkin yhtä suurta osaa kuin itse näyttelijät. Näyttämöllä oli viisi suurta barokki tyyppistä kaappia, joiden kätkeistä paljastui luranko

jos toinenkin. Kaapit olivat kuvastamassa seitsemää kuolemansyntiä: ylpeyttä, ahneutta, kateutta, vihamielisyyttä, heikkoutta, vihamielisyyttä, heikkoutta, vihamielisyyttä, heikkoutta, vihamielisyyttä ja hengen velttoutta.

“Ehkä me jokainen löydämme itsestämme pienen palan Ihmisvihaajaa tai hänen arvostelemiinaan piirteitä”

Valitettavasti meidän oli tyytyminen, tilan puutteen takia, vain viiteen kaappiin, mutta yhtään seitsemästä synnistä ei näytelmästä puuttunut. Näyttämölle oli myös ehdettu erinäinen määrä tuoleja, joiden merkitys ei kuitenkaan näytelmän edetessä ihan täysin auennut. Pääosaa kumminkin näyttelivät barokki-

tyyliset puvut, joissa oli havaittavissa selvää punkhenkisyyttä ja anarkiaa.

Puvut kumminkin kaikessa näyttävyydessään ja epäkäytännöllisyydessään toivat lisää esille kunkin hahmon persoonallisuutta. Hyvänä esimerkkinä tästä oli **Alcesten** hahmoa esittäneen **Hannu Kankaan** rooliasu, joka kaikkine hakaneuloineen ja teurastajan hanskoinen korosti Alcesten hahmon anarkiaa, ahdistusta ja epäsosiaalisuutta. Vaatteet auttoivat myös osoittamaan, että Alceste ei halunnut mennä mukaan ylemmystön muotiliikkeeseen.

Cilla Backin ja Otto Mannisen suomennookset erosivat toisistaan melkein kuin yö ja päivä. Cillan suomennoksen ollessa nuorekas ja paljon helpommin ymmärrettävä, kun taas Otto Mannisen suomennoksen oli kirjoitettu aika vaikeaan vanhahtavaan runomittaan. Cilla Back oli modernisoinut onnistuneesti 335 vuotta vanhan näytelmän ja saikin sen elämään ja kukoistamaan näyttämöllä aivan eri tavalla kuin Mannisen käännöksessä.

Juuri näytelmän elävyyttä sai minu liimautumaan tuoliini haltioituneena ja odottamaan jännittyneenä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Vaikka näyttelijöiden suoritukset saattoivat välillä tuntua jopa yliammutuilta, kaiken yltiöpäinen hehkuttaminen oli yksi näytelmän vaikuttavimpia tehokeinoja.

Alcesten eli *Ihmisvihaajan* hahmon tinkimättömyys, rehellisyys ja yhteiskuntakritiikki tulivat upeasti esille hahmon käymisissä keskusteluissa ystävänsä **Philinten (Pentti Korhonen)** kanssa. Suurimman osan huomiosta näyttämöllä vie kumminkin Alcesten halveksunnan ja rakkauten kohde, kaikkien ihailema **Mirjami Kukkolan** esittämä **Céliméne**. Céliméne ottaa heti ensi hetkistä lähtien koko näyttämön haltuunsa kukkaa muistuttava puku päällensä. Näyttämön lisäksi Céliméne valloittaa myös kaikki näytelmän miehet.

Myös **Arsinoén (Ritva Grönberg)** hahmo oli todella vaikuttava kireässä nahkaisessa mekossaan laukoessaan tekopyhyksiään Céliménelle ja samalla yrittä-

essään epätoivoisesti iskeä Alcestea. Valitettavasti näytelmässä Céliméneen ystävättären **Eianten (Anneli Niskanen)** hahmosta oli tehty tyhmä tyhjännauraja, jolla ei ainakaan näyttänyt olevan mitään erityisempää roolia. Harmi sinänsä, sillä yksi voimakas naisrooli lisää ei olisi tehnyt yhtään pahaa. Unohtamatta tietysti **Acastea (Timo Reinikka)** ja **Clitandrea (Mikko Korsulainen)**, Céliméneen ihailijoita hekin.

Ihmisvihaaja on kumminkin muutakin kuin upeaa pukudraama ja ihmishuhde kiemuroita a'la Kauniit ja rohkeat. Se on myös satiirista arvostelua turhamaisuutta ja tekopyhyyttä vastaan. Kysymys kuuluu, sattuuko pilkka itse naurajan nilkkaan? Vaikka Alceste vihaakin kaikkea, mitä Céliméne edustaa, hän ei silti pysty vastustamaan sydäntään ja palvoo Céliméneä yhtä lailla kuin muut näytelmän miehet. Lopulta kumminkin "paha" saa palkkansa, ja Alceste ymmärtää Céliméneen petollisuuden.

Molièren kerrotaan kirjoittaneen näytelmän oman elämänsä pohjalta. Molièren vaimo **Ar-**

mande oli huikenteleva näyttelijätär, jonka villi elämäntapa johti lopulta uskottomuuteen. Molière oli osannut odottaa tapahtunutta, mutta ei ollut osannut ilmeistekään varautua tarpeeksi. Pettymyksen aiheuttama ihmisviha inspiroi Molièrea kirjoittamaan näytelmän.

Alceste: "Ei, en voi sietää kun nuo liukkaasti liehakoivat ja liehivät noin nuo muotileijonat oivat; niin mitään en vihaa kuin moisia imarteluita, noit' auliita syleilyitä aina ja aina ja puheenparsia, jotka ei mitään paina, kun kohteliaisuus määrää ja vertaa vailla saa kunnon mies ja epatto samalla lailla"

Ehkä me jokainen löydämme itsestämme pienen palan Ihmisvihaajaa tai hänen arvostelemiinaan piirteitä. Se juuri tekeekin Molièren Ihmisvihaajasta kiehtovan elämyksen. Näytelmä saattaa olla hyvinkin hämmäntävä kokemus katsojalle, joka ei ole tutustunut Ihmisvihaajan juoneen, mutta ehdottomasti näkemisen arvoinen.

Naurun alla soi melankolinen sävel

ESSI PETÄJÄNIEMI

Otto Mannisen suomentama käsikirjoitus jostain vuodelta pipo, saa pirteimmänkin lukijan sanoinkuvaamattoman flegmaattiseksi.

Oulun kaupunginteatterin näytelmä sen sijaan on paljon parempi, joskaan ei yllä läheskään parhaaksi näkemäkseni näytelmäksi, jota sijaa tällä hetkellä (ja varmasti pitkälle tulevaisuuteenkin) pitää "Punttilan isäntä ja hänen renkinsä Matti". Mutta ei siitä enempää.

Cilla Backille joka tapauksessa myöntäisin jonkinmoisen palkintopöytyn siitä hyvästä, että hänen käännöksensä on sujuva ja enemmän nykykielinen. Paljon parempi kuin Mannisen tekemä, vaikkei tarinaa voikaan sanoa hyvin mielenkiintoiseksi. Ohjauksesta en sen sijaan sano mitään, kun en siitä mitään ymmärrä.

Näytelmä on periaatteessa jollain lailla huvittava – eihän nykyajan kukaan täysipäinen tosisaan keekoille sellaisissa vaatteissa! **Mirjami Kukkolahan** sanoikin näytelmän olevan "komediahko". Esitys on tavallaan jotenkin ironiseen sävyyn toteutettu, voi huomata, että tekijöillä on ollut kaikesta huolimatta pilke silmäkulmassa. En kyllä ihan heti itse laita jalkaan polven yli pitkiä, mustia saappaita vaaleanpunaisilla koristekuviolla ja kahdenkymmenen sentin koroilla, joihin yksi miesnäyttelijöistä oli pukeutunut – eivätkä muidenkaan kengänpohjat kovin matalia olleet... Mielenkiintoinen puvustusratkaisu oli myös Alcesten pikkutakki hakaneuloilla kuorutettuna. Arsinoen puvusta en sitten sanoakaan mitään. Se täytyy nähdä omin silmin... Jotenkin se ei kyllä sopinut ennalta odotettuun vanhanpiian imagoon... Juuri puvustuksesta huomaa komediahokouden, nykyään ei edes näyttämölle mennä tosissaan tuon kaltaisessa vaatetuksessa.

Lavastus kiteytyy viiteen suureen kaappiin, joihin on pantu tapahtumaan mitä erilaisempia asioita. Jossain vaiheessa näytelmää kaapista löytyy jopa elävä sellisti – se oli ehkä kaappioivaluksista paras ja mieleen jäävin. Kaapista pursuavat kirjeet oli myös hyvä juttu. Alun perin kaappeja piti kuulemma olla seitsemän, kuvaamassa seitsemää kuolemansyntiä, mutta näyttämö oli liian pieni tähän tarkoitukseen. Tarinaa on jotenkin vaikea ymmärtää, en olisi tajunnut vähääkään, jos en olisi lukenut käsikirjoitusta aiemmin. En tosin voi sanoa ymmärtäneeni kovin pal-

Näytelmän lopussa Céliméne epätoivoissaan ja häpeissään riisuu kotkotustensa symbolin eli korkean peruukin - vähäksi aikaa.

juuri muutenkaan... Ilmeisesti näytelmässä oli kyse siitä, että Alceste on "nuori kapinallinen" ja periaatteiltaan tiukka ja suorakainen tyyppi. Hän on iskenyt silmänsä Céliméneen, nuoreen leskettäreeseen, jolla riittäisi miehiä joka sormelle, eikä tämä osaa päättää kenet niistä ottaisi, kun periaatteessa ei halua ketään. Alceste haluaa kosia Céliméneä, mutta ei saa tilaisuutta, koska koko ajan joku tulee keskeyttämään hänet.

Céliméne keekoilee näytelmän miespuolisille henkilöille, jotka kaikki paitsi Philinte ovat ihastuneita häneen. Céliméneen vanha-

piikaystävä Arsinoe taas on iskenyt silmänsä Alcesteen, joka ei välitä muista kuin Céliménestä.

“Juuri tämä komedian ja tragedian kohtaaminen tekee näytelmästä ainutlaatuisen”

Oronte kilpailee Céliméneen suosioista Alcesten kanssa. Phi-

linte yrittää puhua Alcestelle järkeä, mutta turhaan.

En enää muista, sanoiko Céliméne loppujen lopuksi, kuka on "hänen sydämensä valittu". Luultavasti ei. Kaikkien kummallisten tapahtumien seassa Céliméne aivoton kääkättäjäserkku Eliante ja muihin verrattuna ihmeen selväjärkinen Alcesten ystävä Philinte päätyvät yhteen.

Näytelmässä ei ole varsinaista juonta. Sen juoni ei ole toimintaa eteenpäin vievä tapahtumasarja, vaan se on hahmo, nimeltään Alceste, alias ihmisvihaaja.

Joku ranskalainen tyyppi on joskus kauan sitten kuvannut Ih-

misvihaajaa sanoilla "-*fait rire dans l'âme* (nauru joka tulee sielusta)". Joku toinen on sanonut näytelmän olevan tyyppillinen *tragédie bourgeoise*. Joka tapauksessa on yksi asia, josta ei ole ollut erimielisyyttä: Naurun alla soi melankolinen sävel. Juuri tämä komedian ja tragedian kohtaaminen tekee näytelmästä ainutlaatuisen.

On sanottu, että Molière olisi kirjoittanut Ihmisvihaajan lievitääkseen tuskaansa, joka on aiheutunut hänen vaimonsa Armanden petettyä häntä. Mene ja tiedä sitten.

Molièren Ihmisvihaaja yksin kaikkia vastaan

Molièren (Jean-Baptiste Poquelin) on Ranskan klassismin kuuluisin komediakirjailija. Hän esitti taitojaan sekä näyttelijänä että omien tekstien kirjoittajana. Yksi hänen taitavimmista luomistyön tuotoksista, on kesäkuussa 1666 ensiesityksen saanut "Ihmisvihaaja", Le Misanthrope. Komediana ja tragediana sekoittava näytelmä oli aikansa musta lamma. Klassismin tavoista suuresti poiketen Molière ei imenyt näytelmäänsä vaikutteita antiikista, eikä kopioinut vanhaa. Hän halusi sykähdyttää ja pyrki ihmisvihaajansa täysin uuteen ja alkuperäiseen tyyliin. Hän paljastaa näytelmässään ihmisten typeryyden ja aikansa hienostotapojen turhamaisuuden salat.

Näytelmää on kritisoitu juonen puutteen vuoksi. Oikeastaan Molièren Ihmisvihaajassa ei ole juonta ollenkaan, mutta sitä pidetään siitä huolimatta yhtenä syvällisimmistä luonnetutkielmista. Näytelmän rakenne koostuu viidestä näytöksestä ja on tyypillistä dialogia. Ihmisvihaajan taustalla on arvailujen mukaan ollut Molièren oma rakkauselämä petävän rakastetun kanssa. Tänäkin päivänä Ihmisvihaajaa esitetään ympäri maailmaa, ja saimme nähdä Oulun kaupunginteatterissa yhden tulkinnan Molièren ihmisvihaajasta. Se oli ohjaajalupaus **Cilla Backin** uudelleen suomentama, sovitama ja osin lavastamakin versio.

Ihmisvihaajan henkilöt ovat totuuden toittaja Alceste, keimilueva leski Célimène, Alcesten ystävä Philinte, typerä sonetin sorvaaja Oronte, Célimènen hyväsydäminen serkku Eliante, kateellinen Célimènen ystävä Arsinoe ja veikeät markiisit Acaste ja Clitan-

dre. He ovat kaikki erilaisia persoonia. Alceste on vastaan koko oman aikansa maailmaa, barokin aikakauden keikareita, liehittelijöitä ja imartelijoita, tapoja, joilla ihmiset toisiaan käsittelevät. Alcesten pessimistisyys ulkomaailmaa kohtaan on ihmisvihaajan perusrasistiiri. Hän on itse näytelmän Ihmisvihaaja. Cilla Backin mukaan Alceste (Hannu Kangas) on rakastunut erakko, ja se onkin totta, mutta äärettömän vääriin henkilöön hän tuntee kohdistaa. Hänen rakkautensa saaja on hänen vihaamiensa asioiden ruumiillistuma, ilosieluinen salonkin saunittelija "kuningatar" Célimène (Mirjami Kukkola). Hänen ympärillään pyörii suuri lauma "faneja", mutta Célimène ei ota tosissaan kilpakosijoita ja suu mielellään jokaiselle heistä suosioita. Erikoista onkin, että Célimène on salongin johtaja, sillä naiset eivät moiseen asemaan 1600-luvulla päässeet kovin helpolla. Jos nainen sitten ylettyi salongin vieraiden kutsujaksi, hän oli usein itse laajasti sivistynyt ja hankkinut jollakin tavalla itsensä aseman. Célimènen sivistystä järjen puolella ei voi kehua, mutta juonitella ja mielistellä hän osaa. Célimènen itsenäinen asema on syntynyt, kun hänen varakas miehensä on kuollut. Tarinaa siivittääkin eteenpäin ainostaan Alcesten rakkaus Célimènen, jonka virheellisydet hän huomaa, mutta luulee osaavasta korjata. Luottavaisin mielin Alceste avaa sydäntään Célimènelle, joka taas avaa omaansa kenelle vain miespuoliselle, kuten Orontelle (Ari Piispa), Clitandreille (Mikko Korsulainen) ja Acastelle (Timo Reinikka). Alcesten päämääränä olisi kosta Célimèneä, mutta tuo

liehittelijä päästää aina joukon muita samalla asialla hääriviä miehiä sisään. Juonen Molièren ihmisvihaajaan luokin Alceste ja hänen mielensä kummalliset oikut.

Oulun Kaupunginteatterissa näytelmä alkaa, kuten **Otto Mannisen** runomuotoisessa suomennuksessa ihmisvihaajasta, mutta ei kuitenkaan runojen muodossa, kuten Cilla Backin käännöksestä oli odotettavissa. Alceste on juuri yllättänyt ystävänsä Philinten (Pentti Korhonen) kävttämästä aian tapoihin

"Molièren Ihmisvihaajassa ei ole juonta ollenkaan, mutta sitä pidetään siitä huolimatta yhtenä syvällisimmistä luonnetutkielmista"

kuuluvia keskustelujen maireita konsteja, mielistelyä ja iloista asennetta. Hän ei voi sietää moisia juttuja ja on näreissään tästä ystävälleen Philintelle. Philinte taas toruu Alcestea hänen liian rajusta asenteestaan, joka haluaisi aina töksäyttää toisille päin naama kaiken mitä ajattelee. Philinte muistuttaakin Alcestea hänen lemmittynsä maineesta, siitä, miten Alceste voi nuo samat virheet Célimènessään hyväksyä. Alceste tunnustaa olevansa heikko, sitä hän ei kaarra eikä kierrä. Alceste on näytelmän ainut hen-

kilö, joka näkee ihmisten lävitse, eikä kersku omilla teoillaan tai puhu toisista pahaa. Alceste sanoo vain niin kuin ajattelee, hän on todella rehellinen, mikä on ihailtavaa. Alceste menee kuitenkin liiallisuuksiin arvostellessaan aikansa hovikulttuuria. Philintestä saa näytelmän henkilöistä kaikista järkevimmän kuvan Mannisen suomennoksesta, mutta Backin ohjaustyössä tämäkin henkilö on jotenkin muuttunut. Lisäksi hänen repliikkinsa kuullostavat teennäisesti tulkituilta, niissä ei ole tarpeeksi tunnetta. Alcesten ja Célimènen esittäjät puolestaan näyttävät osaavan asiansa.

Alceste joutuu hieman kiusalliseen tilanteeseen, kun Oronte, myös Célimènen kilpakosija pyytää "ystävyyden"merkeissä Alcestea rehellistä mielipidettä seipittämästään sonetista, joka käsittelee rakkautta. Sonetti ei todellakaan saa Alcesten kehua, ja hän toivookin Orontea luopumaan moisista "muoti-askarteluista". Oronte ei ota sitä hyvällä, ja pian hän haastaakin Alcesten oikeuteen ja levittelee ikäviä juoruja. Alceste on saanut suorasanaisuudellaan vihollisen.

Célimènellä on ystävä nimeltä Arsinoé (Ritva Grönberg). He ovat yhdessä muka niin hyvää pataa, mutta kohteliaisuuden naamion takana he tahtovat toisilleen vain pahaa. He lupaavat olla toistensa ylimpiä ystäviä ja puolustella toista, jos kuulevat piireissä puhuttavan ilkeitä asioita. Kuitenkin he sätivät toinen toistaan minkä ehtivät. Arsinoé on äärettömän kateellinen Célimènen ympärillä mouruavista miehistä, Alcestesta eritoten. Hänkin toivoisi saavansa osakseen suurta ihailua, mutta kukapa

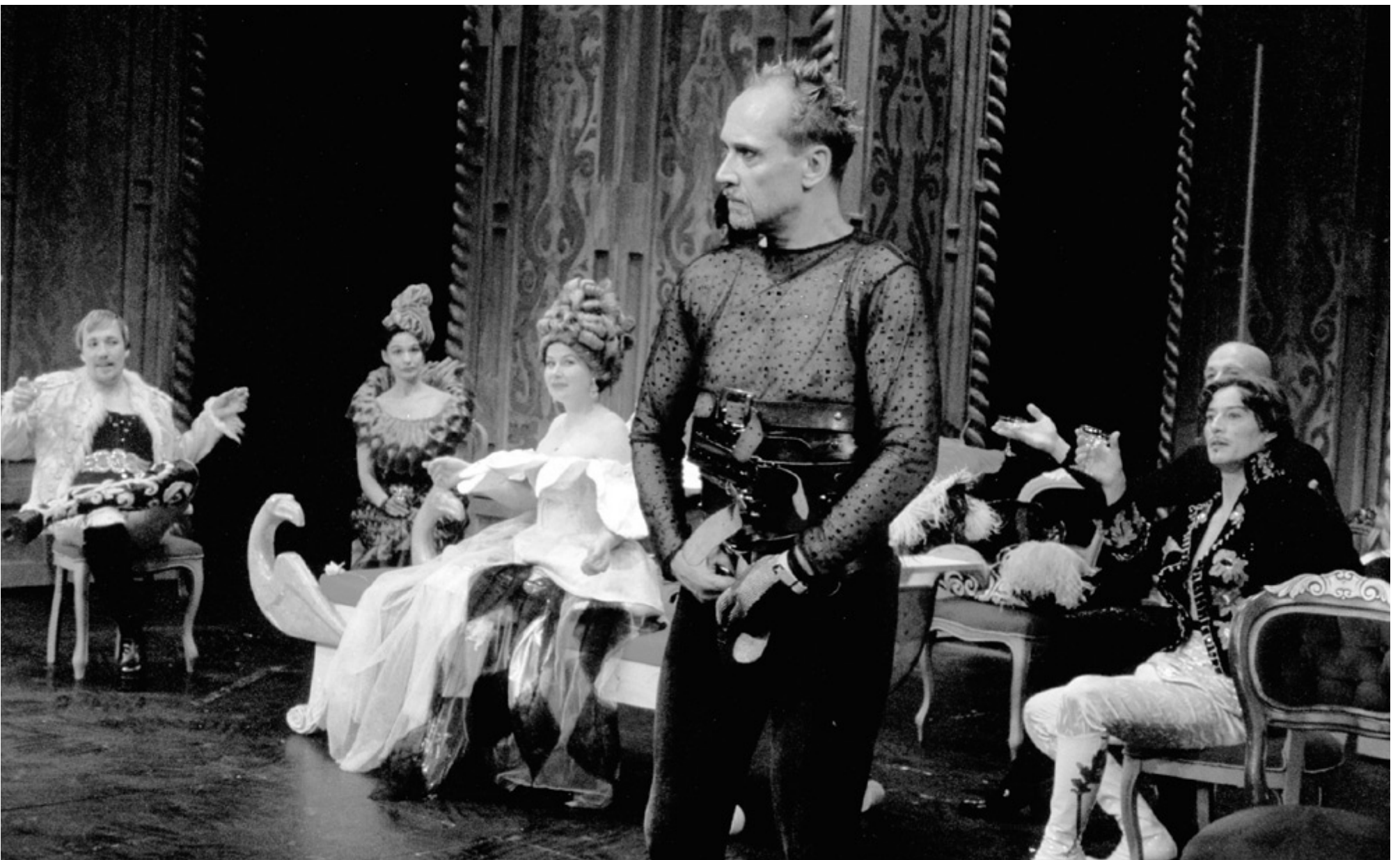
sitä hurskastelevaa ja toisten asioiden puuttuvaa tekopyhää höpsöä tahtoisikin lempiä. Puvustaja oli tehnyt vieläpä aika hävyttömän luomuksen Arsinoelle, joka oli jo ikäneito. Mannisen runoluritus antoivat Arsinoesta kainon kuvan, mutta toista oli teatterissa. Hänet oli asetettu masokistiksi, itsensä ruuskijaksi. Esityksen aikana hän saa kaikilta "pakit", mutta yrittää sinnikkäästi pitää päänsä kylmänä ja niellä pettymykset.

Arsinoé ei ole ainut, joka saa kokea epämiellyttäviä asioita. Alceste saa tietää ikävällä tavalla Célimènen pettäneen häntä. Hänellä on siitä aito todistus - Célimènen kirje Orontelle. Eikä Orontelle raapustettu rakkausviesti ole ainut, sillä Célimène on osoittanut kaikille ihailijoilleen rakkautta kuin he olisivat hänen ainoitaan, samalla haukkuen toisia kilpakosijoitaan. Viimein hänen ympärillään pyöriville miehille paljastuu hänen oikea luonteensa. Alceste olisi valmis antamaan kirjeet anteeksi, jos Célimène lähtisi hänen kanssaan johonkin kauas erämaahan, mutta Célimène ei sitä halua tehdä. Ainut hyvä asia näytelmän loppupuolella onkin, kun Célimènen serkku Eliante (Anneli Niskanen) tarjoaa kättään Philintelle. Heillä on ainakin toivoa toistensa suhteen. Alceste puolestaan haluaa kadota ihmisten ilmoilta tajutessaan, miten typerä valehtelija hänen ihailujensa kohde on ollut. Célimène saa opetuksen, mutta on vaikea tietää, onko hän moksiskaan, riisuessaan valheen peruukkinsa.

Näyttämön lavasteet olivat hienot. Salongin massiiviset kaapit aukaistiin välillä näyttämään salaisuuksiaan: Célimènen kenkiä, ruokavarastoja, välissä jopa ihmisi-

siä. Eräsikin kohtaus, jossa vekkulimaiset markiisit Clitandre ja Acaste viilailivat kynsiään kaapeissa ja kerskailivat itsestään, oli aika erikoinen. Näyttelijöiden puvustus ei kaikkien osalta vastannut mielestäni barokin pukeutumistyyliä, mutta ripaus vaatesuunnittelijan, Pirjo Valisen omaa näkemystä oli tietysti sen takana. Asimerkiksi Alcesten vaateparsi ei todellakaan vastannut ajan tyyliä, mutta oli muuten ihan ihailtavasti toteutettu - lukuisat hakaneulat kiiltelivät komeasti. Tosiasiasa hän loi ulkonäöllään punkkarin olemuksen. Näyttelijöillä oli myös aika näyttäviä kenkiä, miehilläkin aika kummallisia valintoja. Musiikki sopi loistavasti ilmapiiriin. Näytelmän loputtua, näyttelijöiden haastattelutilanteessa Hannu Kangas kuvasi roolihahmoaan renttumaiseksi - sitä Alceste oli. Célimènen roolihahmosta irtautunut Kukkola kuvasi hahmoaan omahyväiseksi, joka oli myös aivan totta. Näyttelijöiden piinallisessa puolituntisessa ehdittiin kysyä monia asioita. Etenkin Célimènen esittäjästä huomasin, että rooli oli tosiaan heitetty hetkeksi nurkkaan. Ei siis pidä todellakaan yhdistää näyttelijän olemusta roolihahmoonsa...

Ihmisvihaaja ei antanut katsojalleen paikkoja naurunremakoihin, mutta veti kuitenkin vasenta suupieltä pieneen virneeseen. Teatterireissu antoi kivan kokemuksen ja muistutuksen siitä, että oli sitä muotia ennenkin, mutta ihmisten sisimmässä palaa aina sama oman edun tavoittelu liekki ja typerä turhamaisuus -

Ihmisvihaaja Alceste (Hannu kangas) seurakuntineen.